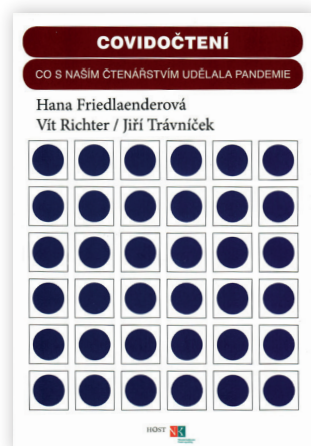

FRIEDLAENDEROVÁ, Hana, Vít RICHTER a Jiří TRÁVNÍČEK.
Covidočtení: co s naším čtenářstvím udělala pandemie.
První vydání. Brno: Host, 2022. 80 stran. ISBN 978-80-275-1095-5.

Čtenáři, které zajímají čtenářské výzkumy, se zvědavostí sáhnou po nejnovější odborné publikaci autorského týmu výzkumnice Hany Friedlaenderové, profesora Jiřího Trávnička a ředitele Knihovnického institutu Národní knihovny Víta Richtera. Tentokrát se prezentovaný výzkum zaměřil na čtení a čtenářství české internetové populace ve věku 15+. Vzhledem k tomu, že proběhl v první polovině roku 2021, výsledky ukazují čtenářství a mediální chování české populace pod vlivem pandemie Covidu-19 a zároveň umožňují srovnání s obdobím, které pandemii předcházelo. Kvantitativní výzkum s více než tisícem respondentů realizovala dotazníkovým šetřením Národní knihovna ČR ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu Akademie věd České republiky a agenturou Nielsen Admosphere.

Prezentaci samotného výzkumného šetření uvozuje v *Covidočtení* nosná kapitola věnovaná české čtenářské kultuře v perspektivě předchozích výzkumů populace 15+ s připomenutím klíčových milníků pandemie Covidu-19 a jejich dopadů. Publikace pak přináší vrstevnatou odpověď na otázku, jak pandemie (ne)proměnila čtení a čtenářství internetové populace 15+. Odpověď je formulována a je na ni nahlíženo prostřednictvím čtyř kategorií: změny chování, mediálních aktivit, veřejných knihoven a rodičů a jejich dětí. Závěrečnou část publikace autoři nazvali *Pandemie jako změna i test* – uvedením výroků participantů výzkumu nabízejí čtenářům zajímavé a jedinečné reflexe české internetové populace.

Výraznou hodnotou *Covidočtení* je jasný záměr autorů předložit čtenářům vědeckou práci ve čtivé, laikům i odborníkům přístupné formě – ostatně s tím už mohou čtenáři výzkumných publikací, které nesou autorství uvedených odborníků, počítat. Kapitoly prezentující výsledky výzkumu mají jednotnou strukturu obsahující vždy východiska/předpokady, data a výklad/interpretaci. Deskriptivní a výkladové textové pasáže jsou bohatě prokládány srozumitelnými vizualizacemi ve formě grafů, všechna zjištění jsou pečlivě interpretována. Publikace má funkční poznámkový aparát.

S jakými zjištěními může čtenář *Covidočtení* počítat? Pokud očekával, že v důsledku pandemie došlo k nárůstu, nebo naopak k úbytku přečtených knih a k výrazným výkyvům v nakupování knih, patrně bude výsledkem výzkumu zklamán – frekvenci čtení knih ani jejich nákup pandemie nezměnila. Česká populace má stále velkou potřebu knih, je to hodnota, kterou ani pandemie nedokázala „nahlodat“. Oproti době před pandemií jsme nakupovali tištěné knihy mnohem častěji v e-schopech (z pochopitelných důvodů) než v kamenných prodejnách.

V čase pandemie jsme oproti předpandemickému období četli daleko více účelově, zajímaly nás informace a zprávy o světě zasaženém covidem. Výrazně narostly mediální aktivity v digitálním prostředí (s. 29). S úbytkem možností vyrazit za kulturou nebo s přáteli přibývalo volného času v domácím prostoru, a tak jsme ho častěji než kdykoli předtím trávili sledováním filmů a seriálů. Z výzkumu plyne, že s rostoucí silou čtenářství roste stabilita mediálních návyků a stabilnější je také vzorec mediálního nebo informačního

chování. Zároveň se intenzita čtení zrcadlí v chování na sociálních sítích. Jako překvapivá a zajímavá se ukázala internetová věková skupina 15–24 let. Mezi mladými lidmi je totiž největší množství jak těch, kteří knihy četli více než před pandemií, tak těch, kteří v pandemii četli méně.

Výzkumníci zjistili, že asi nejvíce pandemie zasáhla veřejné knihovny (str. 36). Knihy v knihovnách se (kvůli omezením daným vládními opatřeními) půjčovaly méně, každý zhruba osmý člověk si uzavření knihovny nevyšiml, většinou populace tento stav spíše neviděl. Nejméně si knihy půjčovali mladí lidé ve věku 15–24 let, a právě kohortě 15–24 let (44 %) uzavření knihoven zároveň nejvíce vadilo, patrně kvůli nedostupné studijní literatuře. Bohužel většina populace 15+ nevěděla o otevřených digitálních knihovnách, které velkou část nedostupné odborné i krásné literatury v čase pandemie zpřístupnily¹.

O tom, budeme-li čtenáři či nikoliv, se rozhoduje již v našem dětství. Proto se autoři publikace zaměřili také na kohortu rodičů a zjišťovali, jak v době pandemie rodiče vnímali čtenářství svých dětí a jaké dopady dle nich mohla mít na čtení dětí dlouhá distanční výuka. Dle rodičů byly děti v době pandemie více než před ní mediálně aktivní – především v hraní počítačových her. Výrazně více než čtení klasických i elektronických knih posílilo u dětí v době pandemie čtení článků na internetu, děti čtou spíše kratší a jedno-dušší texty s různou tematikou (s. 54). Oblibu dětí si získal poslech podcastů. Jedním z pozitivních dopadů pandemie a distanční výuky je to, že se děti naučily funkčně používat digitální výukové aplikace, samostatně se učit a pracovat. Výzkum odhalil také to, že určité skupině dětí, konkrétně dětem introvertním, více než prezenční výuka vyhovovala výuka distanční – nezažívaly v ní stres a ostych, ale ani konfrontaci s kolektivem třídy tak jako v přímé kontaktní výuce. Čtení dětí pandemie oproti době před jejím vypuknutím nijak zásadně nezměnila. Podle rodičů především narušila běžný denní rytmus dětí. Obnažila rodičovské obavy o soustředěnost dětí, rodiče vnímají nárůst mediálních aktivit dětí jako významnou bariéru rozvoje jejich čtenářství.

Věk a vzdělání – tyto dvě proměnné se významně prolínají všemi čtyřmi základními zkoumanými kategoriemi. Například se ukázalo, že čím mladší je populace, tím více narůstají její mediální aktivity – oproti starším generacím mladí lidé v době pandemie jednoznačně nejvíce poslouchali audioknihy a podcasty (str. 40). Z výzkumu vyplynulo také to, že čím je člověk vzdělanější, tím stabilnější je jeho mediální chování, jinak řečeno, vzdělanějšímu člověku pandemie tolik nerozbila jeho čtenářské zvyklosti, informační interakce ani chování v mediálním prostoru osvojené před pandemií (s. 41).

Covidočtení je další významnou, v kontextu pandemie jedinečnou sondou do prostoru české čtenářské společnosti a přináší zajímavá, předjímatelná i překvapivá data a zjištění. Pokud čtenář očekává v *Covidočtení* jednoznačnou odpověď na otázku *Co s naším čtenářstvím udělala pandemie*, patrně ji nedostane. Získá však kontextový vhled do důležitých oblastí informační společnosti. Z výzkumu plyne, že pandemie se jednoznačně stala urychlovačem procesů souvisejících s digitalizací, které by přišly, ale později – ve školství a vzdělávání se to projevilo významným posunem v rozvoji digitálních kompetencí učitelů i žáků, v každodennosti mladé generace se ukázal výrazný příklon k internetovému prostředí a jeho lákavým nabídkám. Závěry výzkumu publikované v *Covidočtení* jsou novými výzvami pro ty, které čtení a čtenářství zajímá nebo jsou aktéry jeho podpory – ať se jedná o knihovny, školy, rodiny nebo například instituce zabývající se mediálním či informačním vzděláváním všech generací. Naše každodennost už není ani pouze *offline*, ale ani zcela *online*, žijeme *onlife* – a v takovém prostoru se bude

¹ Téma zpřístupnění děl nedostupných na trhu v době pandemie prezentuje například příspěvek VOZÁR, Zdenko. Digitální knihovna v době virové – služba dnes studentům, zítra široké veřejnosti. *Knihovna: knihovnická revue*. 2020, 31(1), 54–57. ISSN 1802-3250.

čtení a čtenářství proměňovat a přinášet nové nároky na jeho rozvojové strategie, a tedy i nové výzkumné impulsy.

Mgr. Pavlína Mazáčová, Ph.D.

MAZÁČOVÁ, Pavlína. FRIEDLAENDEROVÁ, Hana, Vít RICHTER a Jiří TRÁVNÍČEK. Covidočtení: co s naším čtenářstvím udělala pandemie. První vydání. Brno: Host, 2022. 80 stran. ISBN 978-80-275-1095-5. *Knihovna: knihovnická revue*. 2022, 33(2), 114–116. ISSN 1802-3252.

Tipy z Knihovny knihovnické literatury

Uncommon quotes for library lovers / edited by Jamie Santoro. Chicago: ALA Editions, 2022. 120 stran: ilustrace. ISBN 978-0-8389-3793-8.

V knize je shrnuto 100 „nejpozoruhodnějších, nejvíce podnětných a povznášejících“ aforismů o knihách, radosti ze čtení, intelektuální svobodě a knihovnictví. Najdete zde citáty od autorů, jako jsou Kurt Vonnegut, Jamie Foster, Roberto Bolaño, od osobností showbiznysu, např. Oprah Winfrey, sportovců, např. tenisty Arthura Ashe, ale i od bývalého amerického prezidenta Baracka Obamy a současné první dámy USA Jill Biden a od mnoha a mnoha dalších. Tito všichni zdůrazňují vliv knihoven a knihovníků. Útlá knížka je doplněna mnoha vtipnými ilustracemi.

Signatura knihy ve fondu Knihovny knihovnické literatury je Sb 42.061.
https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000093202&local_base=KKL

Lesen im digitalen Zeitalter / Gerhard Lauer. Darmstadt: wbg Academic, [2020]. 262 stran. ISBN 978-3-534-26854-2.

Digitalizace mění svět kolem nás, čtenářství a četbu knih nevyjímá. Objevují se obavy, že s dominancí počítačů a internetu bude čtení pro lidi méně důležité a přitažlivé, že mladí lidé zapomenou na jednu z nejdůležitějších kulturních technik. Ve skutečnosti lidé nečtou o nic méně a počet nových publikací rok od roku roste. Přesto se některé věci mění. Kniha se zabývá touto „digitální modernizací“ světa knih a čtení. Analyzuje, jak a co čtou mladí a starší lidé, jak se vydavatelé a prodejci knih vypořádávají s digitálními výzvami a jaké zcela nové způsoby čtení přijímají. Kniha je obranou čtení a čtenářství a nastiňuje příležitosti ke čtení v tomto digitálním věku.

Signatura této knihy je Sf 42.066.
https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000093395&local_base=KKL